

The first of these is the fact that the...

second is the fact that the...

third is the fact that the...

fourth is the fact that the...

fifth is the fact that the...

sixth is the fact that the...

seventh is the fact that the...

eighth is the fact that the...

ninth is the fact that the...

YUSUF BOYSAL

Henri METZGER: Anatolien II, Vom Beginn des 1. Jahrtausends v. Chr. bis zum Ende der römischen Epoche, München. Genf. Paris, 1969. 263 s. 113 resim, 33 levha. (Archaeologia Mundi).

Burada kritiğini yapacağımız kitap okuyucularına M.Ö. 1. bin ve M. S. Roma devrine ait Anadolu Arkeolojisi hakkında kısa ve öz bilgi vermektedir. Kitabın önsözünde de temas edildiği gibi, coğrafî bakımdan bir birinden ayrılmış olan bölgelerde farklı kültürler ve sanat eserleri meydana gelmiştir. Bu gibi değişiklik ve ayrılıkların yarattığı güçlükler rağmen, Yazar aynı kitap içinde bunları tertip ve izah etmede başarı ve birlik sağlamıştır. Ayrıca Yazar, senelerce araştırmalar yaptığı bir bölge olan Likya'yı etrafı bir şekilde ele almış, bu kapalı bölgenin kültür ve eserleri üzerinde geniş bir şekilde durarak meslektaşlarını çeşitli konularda tenvir etmiştir. Burada genel olarak konusunu belirttiğimiz 'Anatolia II' adlı kitap görüldüğü üzere Anadolunun çeşitli devirlerine ait buluntuları ve bunların araştırılmalarını, kısaca Anadolu Arkeolojisini kapsamakta ve bu açıdan da bizleri yakından ilgilendirmektedir. Bu eserde şahsi görüş ve fikirlerden ziyade bugüne kadar bu konularda benimsenen bilgi ve izahlara yer verilmiş, bu bakımdan da eser bir el kitabı niteliğini kazanmıştır. Şimdi kitapta yer alan bahisler üzerinde ayrı ayrı durarak bunlarla ilgili görüş ve fikirlerimizi belirtmeye çalışacağız.

Urartu Bölgesi: Bu kısımda Yazar bize Urartu şehirlerinde bugüne kadar yapılan araştırmalarla birlikte Urartu tapınakları ve maden işçiliği hakkında genel bilgi vermektedir. Bugüne kadar yapılan araştırmaların sonuçlarına göre Van şehrinin yakınında bulunan ve Kale diye bilinen yer Urartuların hükümet merkezlerinden en önemli olan Tuşpa şehridir. Bu şehir özellikle kayalara oyulmuş odaları, merdivenleri ve özellikle yazıtlarıyla eski atmosferini hâlâ saklamaktadır. Bu odalar plân bakımından Altuntepe mezarlarıyla yakın benzerlik gösterirler. Bundan başka Altuntepe ve Karmir Blur hattâ Çavuştepe'de yapılan kazılar sonucunda çeşitli yapılarda çok sayıda sütun kullanıldığı ve bunun Urartu mimarisinin bir özelliği olduğu anlaşılmıştır. Bütün bunlar ve bölgenin hemen hemen her tarafında

rastlanan kaleler Urartularla ilgili önemli kalıntılardır. Bu önemli Urartu belgelerine ve bunlar üzerine yazılanlara bu kitapta yer verilmesi beklenirdi.

Frigya: Bu konu kitabın hacmine uygun bir şekilde ele alınarak bölgenin arkeolojisi üzerinde durulmuş ve Frig sanatının özellikleri de belirtilmeye çalışılmıştır. Friglerin menşei ve sanatlarına yapılan etken gibi önemli konulara da ayrıca dokunulmuştur. Bundan başka Yazar son senelerde Gordion'da yapılan kazılarda ortaya çıkan eserler üzerinde de durmuştur. Fakat yazar bu konuda sadece eskiden bilinen eserleri ele almıştır. Örneğin yeni çıkan ve Ankara Arkeoloji Müzesinde teşhir edilen Kybele'e ait eserler kitapta yer almamıştır¹. Frig ve Grek sanatları arasındaki ilişkiler konusunda yazarla aynı fikirdeyiz. Friglerin önce, genellikle kendilerine has sanatları vardı, Grek sanatıyla olan müşterek hususlar ise daha sonra ortaya çıktı. Biz ayrıca bu konuda Frig sanatının Doğu Grek merkezlerine bazı etkiler yapmış olduğunu da söylemek isteriz.

Klasik Arkeoloji ile ilgili hususlar:

Yazarın Anadolunun bütün bölgelerine ait kültür ve sanat eserleriyle aynı derecede ilgi göstermesi beklenirdi. Likya bölgesi birçok resimlerle çeşitli şekillerde dile getirilirken Karya ve Klikya bölgeleri üzerinde çok az durulmuştur. Özellikle Batı Kilikya eserlerinin de bu kitapta yer alması beklenirdi. Olba-Ura şehirlerine ait yapılar, özellikle, geçen yüzyılın sonunda Herzfeld tarafından keşfedilen M.Ö. 300 yıllarına ait korint düzenindeki Zeuz tapınağı Hellenistik devir özelliği taşır². Bugüne kadar kısmen korunabilmiş olan bu yapı korint başlıkları taşıyan ilk dinî yapı olma özelliğini hâlâ taşımaktadır.

Aynı şekilde Bayraklı kazıları ve ortaya çıkan eserler üzerinde de çok az durulmuş ve bunlarla ilgili hiç bir resim verilmemiştir. Bayraklı Batı Anadolu'da Protojeometrik safhadan Büyük İskender'e kadar Eol, özellikle İon iskanî yönünden, hattâ çeşitli safhalara ait şehir plânları bakımından çok önemli bir iskan yeridir. Biz bu gibi hususların, yazarın Turizm Bakanlığından temin ettiğini söylediği resimlere bağlı kalmasından ileri geldiği kâmsındayız.

Yazar Miken eserlerinin sahiplerini Grekler olarak ele almakta ve Milet'teki Miken buluntularını ilk Grek yayılmasının belgeleri

¹ E. Akurgal, Die Kunst Anatoliens, Abb. 60-61.

² E. Herzfeld, AA 1909, S. 433 ff.; J. Keil und A. Wilhelm, MAMA III, S. 44. ff.

olarak kabul etmektedir. Gerçekten Milet, Jasos ve Ephesos'da ele geçen Miken buluntuları buna uymaktadır. Milet ve Jasos'daki Miken buluntuları doğrudan doğruya iskana bağlanması gereken belgeler olduğunu burada ilave etmek isteriz. Yazar Efes Miken buluntularının Avusturyalıları tarafından bulunduğunu kabul etmektedir. Oysa bu eserler Hakkı Gültekin ve Musa Baran tarafından Johannes Klisesinin önünde temizlik yapılırken tesadüfen bulunmuşlardır³. Bu kapların Bir iskâna mı yoksa bir mezara mı ait oldukları kesin olarak bilinmemektedir. Miken buluntuları bahsinde, Müskebi nekropol buluntularının önemli belgeler olduğunu burada hatırlatmak isteriz⁴.

Lagina'daki Hekate tapınağı kitapta Roma devri bölümünde ele alınarak Romalı özellikleri üzerinde durulmuş ve bununla ilgili olarak da G. Mendel (s. 232) zikredilmiştir. Hekate tapınağı ve frizleri Mendel'den sonra esaslı bir şekilde ele alınmış ve M.Ö. 130 yılından sonraya tarihlenmiştir⁵ ki bu bizim Korint başlıkları dolayısıyla verdiğimiz tarihe, M. Ö. 1. binin ilk çeyreğine genellikle uymaktadır⁶. Bütün bunları, bu eserin Hellenistik devire ait olduğunu belirtmek için söylüyoruz. Yazar tarafından verilen M. S. 1. yüzyılın son çeyreği (bk. resimlerin indexi Nr. 142) bu yapı için çok geç bir tarih olup, bunun bir baskı hatası olduğu kanısındayız.

Başka bir tarihleme üzerinde daha durmak istiyoruz. Res. 143'de verilen heykel, M.S. 2. yüzyıla ait değil, M.S. 3. yüzyıla ait olmalıdır. Zira çehrenin uzun oluşu ve sağ kulağın ön ve üst kısmında kalmış olan saç izleri eserin bu tarihten olacağını gösterir.

³ Arkeoloji Dergisi, XIII-2 (1964), S. 125-133. AJA 68 (1964) S. 157-158.

⁴ G. Bass, AJA 67 (1963). S. 353 ff.; Y. Boysal, Belleten XXXI, Nr. 121 (1967), S. 67 ff.

⁵ A. Schober, Der Fries des Hekateions von Lagina, S. 12. ff.

⁶ Y. Boysal, Anatolia II (1957) S. 129-130.